

EEDER

Edebi Eleştiri Dergisi

e-ISSN: 2602-4616

Mart 2023, Cilt 7, Sayı 1

Atf/Citation: Ankaý Kardaş, N. (2023). "Bilge Karasu'nun Kurgu Dışı Eserleri". *Edebi Eleştiri Dergisi*. 7(1), s. 10-28.

Nurcan ANKAY KARDAŞ*

Bilge Karasu'nun Kurgu Dışı Eserleri**

Bilge Karasu's Non-Fiction Works

ÖZ

Modern Türk edebiyatının özgün yazarlarından Bilge Karasu, roman, öykü, çeviri ve denemeleriyle tanınır. Daha çok kurgusal eserleriyle tanınmasıyla birlikte yazarın kurgu dışı eserleri de biçim ve içerik yönüyle dikkat çeker. Deneme, mektup ve ders notları yazarın kurgu dışı eserlerini oluşturur. Roman ve hikâyelerinde bireyin iç dünyasına inen yazar, denemeleri ve mektuplarında da daha çok bireysel konular üzerinde durur. Dilindeki özgünlük kurgu dışı eserlerinde de dikkat çeken yazarın değindiği bir diğer konu ise edebiyattır. Karasu, bilhassa yazma ve okuma eylemleri üzerine yoğunlaşır. Deneme ve mektup türleri, özgünlüğünü yazma imkânlarının genişliğinden alır. Yazar, edebî olmak ya da düşüncelerini ispatlamak zorunda değildir. Deneme ve mektup türlerinde dil, üslup, konu, yazı uzunluğu açısından bir sınırlama yoktur. Ancak yazarın ders notlarında üslup, eğiticiliğe yaklaştığından farklılaşır. Romanları ve öyküleri dikkate alındığında Karasu, zor anlaşılabilir, çözülmesi bekleyen, dili ağır metinlerin yazarı olarak belirir. Yazarın bilhassa deneme ve mektuplarına bakıldığında kendisini ifade ederken zorlandığı ve anlaşılır olmak için bazı yöntemlere başvurduğu görülür. Bu zorlanma yazarın üslubuna doğrudan yansır. Bu çalışma Bilge Karasu'nun deneme, mektup ve ders notlarından oluşan kurgu dışı eserlerini; düşünceleri, ele aldığı konular ve üslubu açısından incelemeyi amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bilge Karasu, kurgu dışı eser, deneme, mektup, üslup

ABSTRACT

Bilge Karasu, one of the unique authors of modern Turkish literature, is known for his novels, stories, translations, and essays. Since he is mostly known for his fictional works, the author's non-fiction works also attract attention in terms of form and content. The author's nonfiction works are essays, letters, and lecture notes. The author, who descends into the inner world of the individual in his novels and stories, focuses more on individual issues in his essays and letters. Another subject that the author, who draws attention to the originality of his language in his non-fiction works, is literature. Karasu particularly focuses on writing and reading. Essay and letter genres derive their originality from the extent of writing possibilities. Writers do not need to be adopt a literary style or prove their thoughts. There are no language, style, subject, or text length limitations in essay and letter genres. However, the style of the author's lecture notes differs as he approaches them as an educator. When we look at his novels and stories, Karasu appears as the author of texts that are difficult to understand, waiting to be deciphered, and whose language is heavy. When we look at the writings and letters of the author, it appears that he has difficulty in expressing himself and uses some methods to be understandable. This tension is directly reflected in the author's style. This study aims to examine Bilge Karasu's non-fiction works consisting of essays, letters, and lecture notes in terms of thought, subject, and style.

Keywords: Bilge Karasu, non-fiction work, essay, letter, style

* Dr. Öğr. Üyesi, Muş Alparslan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, n.ankay@alparslan.edu.tr ORCID: 0000-0003-3810-1993

** [Araştırma Makalesi], Geliş Tarihi: 31.07.2022 Kabul Tarihi: 07.01.2023 Yayın Tarihi: 25.03.2023 DOI: 10.31465/eeder.1151832

Giriş

Daha çok öyküleri ve romanları ile tanınan Bilge Karasu (1930-1995), denemeleri ve çevirileriyle de öne çıkan bir yazın insanıdır. Bilhassa kurgusal metinlerinde bireyin iç dünyasına inmede ve bireyi anlatmada başarılı olduğu söylenebilir. Bunu yaparken anlamda kapalılığa başvurur. Kullandığı kelimeler ve anlatma biçimi düşünüldüğünde, okurun zor kavrayabileceği bir yazar olarak dikkat çeker. Metaforik bir anlatımı tercih ettiği kurgusal anlatılarında, okuru metnin içine metinle birlikte düşünerek sokan Karasu, anlaşılmayı bekleyen, kendisini okura geç açan metinlerin sahibi olarak tanımlanabilir. Yazar, benzer şekilde denemelerinde de üslubu ile okuru yazdıklarının içine çeker. Böylece, yazar ve okuru bir metnin içine birlikte dahil eder. Yazar yazdığından sorumlu olduğu kadar, okur da o metni anlamak konusunda sorumludur. Yazarın kurgusal metinlerinde bu sorumluluğu kaldırmakta zorlanabilecek olan okur, Karasu'nun kurgu dışı metinlerinde anlamlandırma konusunda zorlanmayacaktır. Çünkü yazar, kurgu dışı metinlerinde, anlamı örtmekten ziyade okura açıklamayı, tercih eder. Yazarın denemeler, mektuplar ve ders notları olarak üç türden oluşan kurgu dışı eserleri birbirlerinden farklı konulara ve üsluplara sahiptir. Ancak üç türde de Karasu'nun anlamı netleştirmek amacıyla yaptığı açıklayıcı ifade ve biçim denemeleri dikkat çeker. Denemelerinde nispeten daha açıklayıcı bir ifade biçimi seçen yazar diğer kurgu dışı metinlerinde üslubunu muhatabına göre değiştirir. Mektup, türü itibarıyla iki kişi arasında özel bir haberleşme aracı olduğundan yazarın mektuplarında, diğer kurgu dışı eserlerindeki üslubuna göre farklılıklar görülmesi olasıdır. Denemelerin yayımlanmak için, ders notlarının ise Felsefe Bölümü öğrencileri için yazılmış olması görülecek üslup farklarının en açık göstergesidir.

Çalışmanın plan ve yöntemi şöyle ifade edilebilir. Yazarın taranan kurgu dışı eserleri öncelikle hacimlerine göre tasnif edildi ve bu metinler öne çıkan özellikleri açısından incelendi ve her türün inceleme başlıkları kendi malzemesine göre şekillendi. *Ne Kitapsız Ne Kedisiz* (1994), *Öteki Metinler* (1999) ve *Susanlar* (2009) adlı kitaplar ile en hacimli olan denemeler, birinci başlıkta ele alındı. Denemeler öncelikle dil ve üslup açısından değerlendirildi. Bu bölümde yazarın kullandığı ara not, dipnot, ara söz ve parantez içi ifadeler; zıt kavramlar; noktalama işaretleri ile anlamı zenginleştirme; alışılmadık kelimelerin kullanımı öne çıkan başlıklardı. Denemeler bölümünün bir diğer başlığı ise metinlerin ele aldığı konular bakımından tasnifi oldu. Bilhassa bu bölümde yazarın açıklayıcı olmak arzusuyla anlatmayı dahi anlatma derdine düştüğü söylenebilir.

Yazarın mektup türündeki iki basılı eserine bakıldığında 2013 yılında *Jean ve Gino'ya Mektuplar 1963-1994 / Lettres a Jean et Gino* adıyla yayımlanmış olan mektupların Fransızca dilinde yazıldığı ve Simlâ Ongan tarafından Türkçeye çevirildiği görülür. Mektupların orijinal dili Türkçe olmadığı için bu çalışmaya dahil edilmediler. Yazarın diğer bir mektup metni olan *Haluk'a Mektuplar* ise Halûk Aker tarafından 2002 yılında Devin Kitap yayınlarıyla kitaplaştırılır. Eserin ikinci baskısı Metis Yayınları'nca 2013 yılında yapılır. Çalışmanın ikinci bölümü olan mektuplar başlığında öncelikle dil ve üslup incelemesi, ardından konuları açısından bir inceleme yapıldı. İlk bölümde, noktalama işaretleri ve büyük harf ile vurgu başlığı ve argo, mizah unsurları, günlük konuşma dilinden kelimeler ve alışılmadık kelimelerin kullanımı başlığı öne çıktı.

Karasu'nun bir diğer kurgu dışı çalışması olan *İmbilim Ders Notları*'nda (2011) metinler yazarın kendi hazırladığı müsveddelerden alındığı için bu eser de çalışmaya üçüncü bölüm olarak dahil edildi. Dolayısıyla bu çalışmada, yazarın kurgu dışı eserleri olarak deneme, mektup ve ders notları dil, üslup, anlam ve ele alınan konular açısından incelenecektir.

1. Denemeler

Denemek kelimesi, deneyimlemek (dene+yim+le-) ile yani tecrübe etmek ile aynı kökten gelir. Sözlük anlamlarına bakıldığında “Değerini anlamak, gerekli niteliği taşıyıp taşımadığını bulmak için bir insanı, bir nesneyi veya bir düşünceyi sınamak, tecrübe etmek” anlamlarına gelen denemek (dene-), deneme (dene+me) olarak isimleştirildiğinde ise “Denemek işi, sınama” anlamlarına gelir (TDK, 2005: 495-496). Kısaca kelime kökü, dene- eyleminden gelen *deneme*, bir yazı türü olarak kavramlaştığında yazarının oldukça özgür olduğu bir türe dönüşür. Yazmayı seçtiği konuda, üslubunda, yazının hacminde özgür olan deneme yazarı, hikâye etmek ya da bir meseleyi ispatlamak zorunda değildir. İsteddiği dil ve biçimde yazabilme, her konuya değinebilme ve düşüncesini bir kaynağa dayanmadan ifade edebilme olanakları, denemeyi cazip kılan özelliklerdendir.

Deneme türünün tarihine bakıldığında Montaigne'in (1533-1592) *Essais* (1580) adlı eseriyle dikkat çektiği görülür. Montaigne, “Denemelerin Konusu” adlı denemesinde türün insanoğlunu anlattığını ifade eder (2011: 3). Yazmaya bir denemeci olarak başlayan ve aynı zamanda Marksist edebiyatın bir temsilcisi sayılan Georgy Lukacs (1885-1965) ise Leo Popper'e yazdığı bir mektup olan ve “Denemenin Doğası ve Biçimi Üzerine” adlı yazısında “denemelerin birliğinden söz edilebilir mi” sorusu üzerinden denemenin bir tür olup olmadığını sorgular. Denemeyi diğer sanat türlerinden ayırarak onun da bir sanat eseri olduğunu düşünen Lukacs tanımını şöyle nihayete erdirir:

Deneme, bir zamanlar varolan bir şeyi bütün tekilliğiyle sonsuzlaştırabilmek için tüm dünyayı kuşatır. Deneme bir yargılamadır ama onu değerli kılan esas şey -sistemden farklı olarak- yargı değil, yargılama sürecinin kendisidir. (...) Deneme bir sanat biçimidir, özerk ve eksiksiz yaşanmış bir hayata özerk ve bütünlüklü bir biçim vermektir (Lukacs, 1987: 122-123).

Theodor W. Adorno'ya göre deneme özgür bir türdür:

[D]eneme, kendi sorumluluk alanının dışardan dayatılmasına izin vermez. Bilimsel bir şey üretmek ya da sanatsal bir şey yaratmak yerine, çocuksuluğun esinini yansıtır onun çabası, hiç sıkılmadan, başkalarının çoktan yapmış olduğu şeylere tutulur. Sınırlanılmamış bir çalışma ahlakını model alıp da tını hiçlikten yaratılmış olarak tasarlamaya kalkışmaz, bunun yerine sevileni ve nefret edileni yansıtır (Adorno, 2004: 14).

Denemenin estetik bir özerklik olduğunu belirten Adorno, Lukacs'ın Popper'a yazdığı mektubunda bunu gözden kaçırdığını düşünür (2004: 15).

Gürsel Aytaç, 19. yüzyılda diğer nesir türleriyle edebiyatımıza giren denemenin biçim yönünden şiire yakın olduğunu ancak yirminci yüzyılda düşünsel boyuttaki içeriğinin zenginlik kazandığını söyler (2007: 171). Aytaç'ın, denemenin şiire yakın olan yönüne değinmesi, denemenin üslup açısından özgürlüğünden ileri gelir. Selma Baş ise denemenin bilim, felsefe, sanat ve kültür alanına giren konuları ele alabileceğini, ancak neyi konu edindiğine ve hangi edebî türün şekil özelliklerine yakınlık gösterdiğine bakılmaksızın bir metnin deneme sayılmasını sağlayan unsurun, “onun dil kullanımı ve denemeye özgü üslubu taşıyıp taşımadığı” olduğunu belirtir (2012: 29). Bu nedenle “kendisine çizilen sınırların dışına çıkmaya meyilli olan deneme[nin], her şeyden önce kendine özgü bir edebî tür olarak kabul edilme[si]” (2012: 29) gerektiğini düşünen Baş, deneme türünde dil ve üslubun önemini böylece vurgulamış olur.

Yunus Balcı, deneme türünün ifade ettiği şekil ve içerik bilinciyle Türk edebiyatına girişinin daha geç olduğunu, bu durumda türün sınırlarının çizilememiş olmasının etkili olduğunu, buna karşılık

eski edebiyat içerisinde “nesir yazılarını içeren münşeatlarda, tezkire mecmualarında, siyasetnamelerde, kıyafetnamelerde, şehrengizlerde denemeye yaklaşan kısımlar” bulunduğunu belirtir (2006: 313). Balcı’ya göre Batı tarzı ilk deneme örneği “Ömer Seyfettin’in 9 Şubat 1919’da *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde çıkan ‘Tarzların Teakubu’ başlıklı yazısı”dır (2006: 315).

Yahya Kemal, Ahmet Haşim, Ahmet Rasim’i deneme türünd ilk eser verenler arasında sayan Balcı, Türk edebiyatında ilk ve önemli deneme yazarı olarak Nurullah Ataç’ı anar ve 1940’lardan sonra deneme yazarları arasına “Refik Halit, Falih Rıfki, Sabahattin Eyüboğlu, Suut Kemal Yetkin, Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan, Nurettin Topçu, Cemil Meriç” gibi isimlerin eklendiğini belirtir (2006: 316-319). Günümüze kadar bu isimlere birçok yazar eklenir, bu isimlere Bilge Karasu da dahildir.

Denemenin belirtilen özgürlük alanları, yazarının üslubunu zenginleştirir. Deneme yazarı, kendi özgün üslubunu deneme ile açığa çıkarma imkânı bulur. Dil, üslubun yapıtaşı olduğundan dil ile üslubun bir bütün halinde düşünülmesi gerekir. Kelimelerin yoğunluğu, sayısı, hatta bir kavramı belirtmek için mevcut eş anlamlı kelimelerden herhangi birinin seçimi üslubun göstergeleridir. Karasu’nun da denemeleri, bu seçimleri açısından dikkate değerdir. Bu nedenle yazarın denemeleri dil ve üslubu ile ele aldığı konular açısından incelenebilir.

Karasu’nun denemelerinin yer aldığı eserleri, *Ne Kitapsız Ne Kedisiz*, *Öteki Metinler* ve *Susanlar* adlı kitaplarıdır. Bunlardan *Ne Kitapsız Ne Kedisiz* bütünü itibarıyla deneme türünde yazılan bir eserdir ve yazara 1994 yılında Sedat Simavi Edebiyat Ödülü’nü kazandırır. Anılan kitaplar dışındaki *Lağım-laranası ya da Beyoğlu* (1999) adlı eser ise bazı kaynaklarda deneme türünde gösterildiği halde, eserin önsözünde Füsün Akatlı tarafından da belirtildiği gibi Karasu’nun kurmaca metinlerinin toplandığı bir eserdir. Akatlı, yazarın ölümünden sonra yayına hazırladığı iki Bilge Karasu kitabından biri olan *Lağım-laranası ya da Beyoğlu*’nda anlatı türünde kurgusal metinleri; bir diğeri olan *Öteki Metinler*’de ise denemeler, metinler, notlar ve günlükleri toplar (Akatlı, 2017: 8). 2009’da yayımlanan *Susanlar* ise yazarın ölümünden sonra toplanan diğer yazılarının bulunduğu son kitaptır. *Tanzimat’tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*’nde “Bilge Karasu” maddesinde yazarın eserleri arasında deneme türünde *Ne Kitapsız Ne Kedisiz* ve *Öteki Metinler* olmak üzere sadece iki eseri gösterilmesine karşın *Susanlar*’ı ise derleme olarak gösterilir. Online bir yazarlar sözlüğü olan *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*’ndeki “Bilge Karasu” maddesinde (Kanter, 2019: e-kaynak) deneme olarak gösterilen *Altı Ay Bir Güz* (1995)’e bakıldığında metin, anlatı türünde sayılabilir. Bu bilgiler dikkate alındığında, bu başlıkta yazarın denemelerinin yer aldığı kitaplar temel alınarak bu eserlerindeki sadece deneme türündeki metinleri incelenecektir.

1.1. Dil ve Üslup Açısından Bilge Karasu Denemeleri

Girift kurgusal metinlerin yazarı Bilge Karasu’nun denemelerine bakıldığında yazdığı diğer türlere oranla dil kullanımının ve üslubunun değiştiği görülür. Öykü ve romanlarında imgesel ve oldukça kapalı bir dil kullanan Karasu, denemelerinde nispeten daha açık bir anlatıma sahiptir. Karasu’nun denemelerindeki açıklayıcı tavrı, bir başka deyişle dili açma biçimi, beraberinde farklı bir üslup ortaya çıkarır. Düşüncesini açma arzusu, alışık olmadığımız kelimeleri kullanmasına; bir fikri açığa kavuşturmak için çok fazla arasöz, tırnak işareti ile vurgu, parantez ve dipnota yer vermesine; bilhassa zıt kavramların da kullanımıyla örneklemeleri artırmasına neden olur. Bu söyleyiş ve üslup çeşitlilikleri şöyle sıralanabilir:

1.1.1. Ara Not, Dipnot, Ara Söz ve Parantez İçi İfadelerin Kullanımı

Berna Moran, 1980 sonrası romanının belirgin bir özelliği olarak yazarlarının toplumsal sorunlardan çok biçim sorunlarına eğildiğini, Bilge Karasu'yu da bu yazarlar arasında sayarak belirtir (2007: 33). Moran'a göre, postmodern olarak anabileceği bu dönem romanlarının ortak özelliği ise gerçeklikten kaçıştır (2007: 54). Karasu'nun da *Gece* ve *Kılavuz* adlı romanlarının gerçekten kaçışla ilgili olduğu açıktır. Yazarın denemelerine bakıldığında ise aksi yönde bir eğilim görülür, denemeci Karasu, gerçeği açıklamanın peşindedir ve bunun için çeşitli yöntemlere başvurur. Karasu'nun öykü ve romanlarına bakıldığında ağır metinlerin yazarı olduğu açıktır. Ağır kelimesini kullanmamızın nedeni, anlaşılması güç, kapalı metinleri yazmış olmasındandır. Ancak başka bir tür olan denemelerinde hafiflemiş, çözülmüş, çözülmeye çalışılan bir dil ile karşılaşırız. Nurdan Gürbilek, "Yazı ve Arınma" adlı yazısında Karasu'nun metinleriyle ilgili ilk yorumunu *sert metinler* şeklinde yapar. Su gibi akmayan, dökülmeyen bu metinlerin sert bir malzmeden, uzun süre kazanarak, yontularak, yoğrularak yapıldığı kanısına varır ve metinlerinin ince işçilik gerektirdiğini vurgular (Gürbilek, 2014: 75). Gürbilek, bu yorumu yazarın kurgusal metinleri için genellemiş olsa da Karasu'nun bazı denemeleri de birtakım –kendi deyimiyle- ara notlar ve sözlerle açıklanmaya çalışıldığı için benzer bir akmama hali mevcuttur:

Basılmıştır, yayınlanmış, sergilenmiş, seslendirilmiştir. Bu işlere aracılık edenlerin de "çıldırılmış olduğu" mu düşünülecek?

Burada bir ara-not gerekiyor sanki: Yeni, elbet, birileri için yenidir; bir şeyleri yadırgayanlar, *birileri*'dir. Bildiklerinin sayısını alabildiğine genişletebilmiş, görgüsü zengin kişiyi, "aydınlanmış" kişiyi göz önünde tutuyorum bunları yazarken...

Buraya dek söylediklerimde altı çizilen tepki, *küçükseme*. Küçükseyerek tepki gösteren, elbette, kendini daha iyi, daha üstün bir yere oturtmaktadır (Karasu, 2017: 47).

Görüldüğü gibi yazar, açıklayacağı metni, önceki metne göre daha içerde yazar ve açıklama bitince biçim olarak esas paragrafın hizasına geri döner. Hatta bu açıklayıcı paragrafın da içinde açıklamaya ihtiyaç duyduğu bir ifade olduğundan, daha içeriden yazılan bir paragrafa daha yer verir:

Bilinmedik bir şey karşısında olduğumuzu düşünemeyiz. Ama nedense, bir tuhaflığı vardır gene de; bilinenin, bilinenin çok tedirgin edici, yadırgatıcı bir halidir sanki.

Bir yakınımız, ağır ağır, önemli, ayırıcı, öldürücü bir hastalığa doğru kayarken aşağı yukarı aynı durumda kalırız.

Bir yakınımızdan söz edişim, hastalığa kayma sürecini çok yakından izlemek durumunda kalmamızdan ötürü...

İzlediğimiz birtakım yadırgatıcı değişiklikler, şu çok iyi bildiğimiz, bildiğimizi sandığımız kişide tuhaf görünmeğe başlayan davranışlar, hep çok büyük bir yeniliğin - anlamı burada biraz zorluyor muyum gerçekten?- tanıyamadığımız, bilemediğimiz belirtileridir (Karasu, 2017: 46).

Bu durum okurun dikkatini daha içeriden yazılmış paragrafa çeker. Okura yapılan bilgilendirme bir yandan da okuru ana metinden uzaklaştırır. Fusun Akatlı, Karasu'nun öykülerinde görselliğin güçlü olduğundan bahseder (2019: 129-138). Bu yazım biçimi de denemelerindeki görselliğin ifadesi olarak yorumlanacağından benzer bir yorum yazarın denemeleri için de yapılabilir. Dolayısıyla Karasu denemelerinde görselliğin güçlü olduğu söylenebilir.

Yazarın bazı denemelerinde nispeten fazla sayılabilecek şekilde ara söz kullanması, yine okur açısından dikkat dağıtan bir unsurdur. Karasu, ek olarak parantez içinde de açıklama yapmaya devam eder. Bu üslup biçimi, açıklamayı genişletme, kaygısını daha iyi anlatabilme ihtiyacı olarak düşünülebilir. Bununla birlikte yazar, ifadelerini güçlendirmek için yazdıklarını dipnot ile açıklama eğilimindedir:

Tarihçi “yeni” bir tarih yazıyorsa, alışlagelmişin dışına çıkan bağıntılar, yapılar arayıp kuracaktır; sözünü ettiğimiz “yeni” türünü, belki, “klasik” bir tarihçiden daha açık bir biçimde izleyerek ortaya koyacaktır ama tarihçinin “yeni”liği, “yeniyi görürlüğü”nün bir inancası olamaz elbet!*

*Bir de şu duruma dikkati çekmek isterim: Çok eski bir geçmişi irdelerken, bir tarihçi, sözünü ettiğimiz türden bir yeniliği gün ışığına çıkarıyor olsun. Yeniliği oluşturan sürecin sözünü, o güne dek başka tarihçiler de (az ya da çok, biraz daha belirli ya da biraz daha belirsiz bir biçimde) etmiş olsunlar. Tarihçimiz, belli bir geleneğe oranla çok değişik bir kurgu koymuş olsun ortaya (ancak bu, tanınabilir türden bir yenilik olsun); uzak geçmişin (örneğin, cialıtaş çağı sonrasının) karanlıkta kalmış çok önemli bir süreci (örneğin “trajik” bilincin ortaya çıkması) ansızın karşımızda belirmiş olsun. Tarihçinin ortaya koyduğu, bizim için de bir yenilik olsun. Yani bu olgu, bu süreç, şimdiye değin önümüze -en azından- bu biçimde, bu açık-seçik yapı içinde konmamış olsun (Karasu, 2017: 51).

Yazarın açıklayıcı olmak için eklediği dipnotlarda da tekrar açıklayıcı olmak için parantez içi açıklamalara başvurması, maksadını ayrıntılı bir biçimde ifade etme arzusu olarak görülebileceği gibi anlatma sıkıntısı olarak da yorumlanabileceğinden bu ifade biçimi, bir döngüye dönüştüğünden anlatımda zorlanma olarak da görülebilir. Eklenmiş olan her dipnot, arasöz ve parantez arası ifade, okurun okuma akışını dağıtıp başa dönmesine neden olur. Bu da metnin daha anlaşılır olmasını sağlamak yerine metnin kalabalıklaşmasına ve okurunun dikkatinin dağılmasına yol açar.

1.1.2. Zıt Kavramların Birlikte Kullanımı

Yazarın daha anlaşılır ve açıklayıcı olmak için kullandığı bir diğer üslup biçimi ise zıt kavramları kullanarak bir tür tez-antitez kurma mantığı ile anlatmak istediği düşünceyi vurgulamaya çalışmasıdır. Ancak belirttiğimiz bütün bu özellikler metni açıklarken metnin anlaşılmasını, hatta okunmasını okur açısından zorlaştırır. Bunun nedeni kurgusal metinlerindeki gibi okuruna, anlaşılmayı bekleyen metaforlu ve sembolik bir üslup sunmak yerine Karasu'nun, denemelerinde açıklayıcı olmayı tercih etmesidir. Zıt kavramları bir arada kullanması yazarın anlamı zenginleştirme çabasından ziyade örnekteki gibi açıklayıcı olma arzudur:

Çağımızda, duruk bir dünya “görüşü” egemen olabilir mi bir yerlerde? Burada “duruk” derken, kendini tutucu olarak gösteren bir toplumu, bir devleti, bir devletler topluluğunu düşünmüyorum elbet. Yeniliğin, değişimin, ilerlemenin (ya da gerilemenin), “daha iyiye (ya da kötüye) gitme”nin, buna benzer yüzlerce deyimini tamamıyla dışında kalan, kendini bunların tümünden sıyrırmış ya da bunların hiçbirini tanımamış bir yer olabilir mi? (Karasu, 2017: 51).

Parantez içinde kullanılan zıt kavramların okurken bir ikilemeye dönüşmesi anlamın daha da kapanmasına neden olur. Alıntıda soru sorarak yapılan anlatma biçimi de benzer bir vurgudur. Yazar, okurun zihninde anlattıklarını somutlaştırmayı isterken bir soru ve kavram yumağı bırakır. Bu da yine anlamı kapatan bir unsurdur.

1.1.3. Noktalama İşaretleri ile Anlamı Zenginleştirme

Ender Keskin, Karasu'nun özgün üslubundan dolayı onun yazını, Karasu edebiyatı ve Karasu Türkçesi olarak adlandırır ki bu dilin, edebiyatın neliğine/ne olduğuna ilişkin bir soruşturma

olduğunu düşünür. Keskin, bu soruşturmaya, dilin sınırlarının ve kurallarının ihlaliyle yeniden tesisini de ekler (2017: 77). Yazarın dilin sınırlarını zorlayışı noktalama işaretleriyle de gerçekleşir. Karasu, ifade gücünü artırmak için kısa çizgi ve parantez içinde kullandığı açıklayıcı ara notlar dışında başka belirleyici işaretlere de başvurur. Bilhassa tırnak işareti, eğik çizgi gibi işaretleri ile anlamı zenginleştirmek ister. Ayrıca italik yazı biçimiyle vurguyu artırmak ister:

Elbette, *aranmayan şeyin bulunması*, olacak şey değil. Ne var ki, “aranmama”yı “o anda aramakta olmamak” ya da “aranması gerektiği düşünülen yerde aramakta olmamak” diye yorumlarsak, birçok kişinin bu “Serendiplilik”ten (az ya da çok) pay aldığını kestirebiliriz. Serendip yağmuru benim de tarlama yağmıdır ara ara (Karasu, 2017: 11).

Alıntılanan metinde tırnak işareti ve italik kelimeler vurguyu artırır. Ancak vurgu yönteminin iki ayrı belirleyici yöntem ile yapılması, neye vurgu yapıldığının anlaşılmasını da güçleştirir. Yine noktalama ve italik yazım ile vurgunun artırılmak istendiği benzer bir örnek gösterilebilir:

O kişinin, o varlığın ölümünü bile geçirirsiniz usunuzdan, getirirsiniz gözünüzün önüne (tepkinin ıllıklığı apaçık değil mi?). Kendinizi ne kadar *bağlı* (sözcüğün hemen hemen *her* anlamıyla *bağlı*) duyduğunuzun bir kanıtı değil midir zaten bu çılgınlık? Çılgınca şeyler düşündüğünüzü de bilirsiniz (suçluluk duygularından falan söz etmiyorum) çünkü bilirsiniz ki onsuzluk, sizin de, en azından *bir parça* ölümünüzdür (Karasu, 2017: 11).

Görüldüğü gibi Karasu, parantez içindeki ifadelerinde dahi italik yazı ile vurguya başvurur. Bununla birlikte tek bir kelimeyi eğik çizgi ile birkaç kelimeye ulayarak kelimelerdeki çağrışımı artırır ve yine anlamı zenginleştirir: “Okun/a/mayan kitap, ölü bir nesnedir, bir yükür” ve “Örneğin pek başarılı ‘ilişki ustaları’ yetiş/tiril/ebiliyor çağımızda” (Karasu, 2017: 10) ifadelerinde olduğu gibi. Yazarın bu üslup biçimlerine bakıldığında kendi ifadeleriyle tatmin olmadığı, anlatmayı dahi anlatma derdine düştüğü söylenebilir. Fakat yazarın açıklama arzusu metinde görsel bir karışıklığa ve yoruculuğa dönüşür.

1.1.4. Alışılmadık Kelimelerin Kullanımı

Bilge Karasu'nun eserlerini İngilizceye çeviren Aron Aji, Karasu için anlamın dilde ve dil ile oluştuğunu söyler: “Nesneler, düşünceler, duygular güncel hayatta ham halleriyle yaşanırken, en özgün gerçekliklerini dilde ve dil ile bulurlar; dilin kendisi de zaten bilinçli olarak bu gerçekliği ifade edebilsin diye geliştirilir” (Aji, 2017: 17). Karasu, dilin gerçekliği ifade edebilme işlevini yani anlamın dil ile açıklanma imkânını yakalayabilmek için dilini geliştirir. Bunun için alışılmadık yöntemlere de başvurur.

Karasu, günlük konuşma dilinde çok kullanılmayan, alışılmadık kelimelere cümle içinde yer verir. Bu tarz alışılmadık kelimeleri kurgusal metinlerinde de kullandığını eklemek gerekir. Daha önceki bölümlerde verilen örneklerde görülen “küçükseme”, “duruk”, “inanca” kelimeleri günlük hayatta pek karşılaşmadığımız kelimeler oldukları için dikkat çekerler. Bunlara ek olarak “özek”, “yetke”, “doygu”, “yır”, “dörüt”, “dörütmen”, “çizek”, “içlem” kelimeleri örnek olarak verilebilir. Yazar, anlatmayı arzuladığı anlamı bu kelimelerle verebileceğini düşünülebilir ancak bu kelimelerin kullanımı, bilhassa günlük konuşma dilindeki kelimelerin dışına çıkmayan okur için güçlük yaratacaktır. Ancak Karasu, yetkin okuru arzuladığından bu tarz kelimeleri kullanması anlaşılır bir seçim olarak görülebilir.

Bilge Karasu'nun diliyle ilgili yapılabilecek yorumlarda esasında yazarın kendi fikirlerinden yola çıkarak yaratıcılığı amaçladığı söylenebilir: “[B]ir dilde kendi söyleminizi kurabiliyorsanız, başkasının söyleminin yalnız anlamına değil, tadına da varabiliyorsanız, o dili bilmekten söz

edebileceğiniz ölçüde o dilde kurallardan öteye geçebiliyorsunuz, bir başka deyimle, yaratıcılığa yaklaşılabiliyorsunuz demektir” (Karasu, 2017: 30). Yazarın kendi dilini ve bu dilin ritmini oluşturmayı arzuladığı açıkça görülür: “Karasu’nun metinlerindeki asıl amaç dinamik ve özgün bir dil oluşturarak bu dili ritm, çok seslilik, metaforik unsurlarla harmanlamak olarak açıklanabilir” (Dağıstan Çetintaş, 2018: 102).

Yazdıkları üzerine çok çalıştığını, bir metni bir oturuşta yazmak yerine üzerinden defalarca geçtiğini belirten Karasu’nun (2017: 78-90), anlatmak istediklerini en açık şekilde sunmak istemesi, bu ayrıntıcı üslubu kullanmasına neden olarak gösterilebilir. Bununla birlikte, yazdıklarının yeni olmaları için uğraşmadığını, yaza yaza o hale getirmeye çalıştığını, bunu da bir yenilik olsun diye yapmadığını, esasında alışılmış anlatı ya da anlatım biçimleri kendisine yetmediği için onların dışına çıkmak istediğini söyler (2018: 25). Çalışmada tespit edilen anlatım biçimleri yazarın bu ifadeleriyle örtüşür. Ancak örneklerle de gösterilen bu açma biçimleri, gerçek bir açıklık sağlamaz. Aksine Karasu’nun dili, bilhassa sanata dair yazdığı metinlerde biraz kapalı olduğundan bu söz yoğunluğu okurun dikkatini dağıtmaya devam eder. Bahsettiğimiz açıklık, kapalı bir düşünceyi ifade edebilmek için açmaya/açıklamaya çalışma çabasıdır ve okumayı zaman zaman sekteye uğratar. Bu nedenle yazarın açık olmak isterken kapalı bir dile yöneldiği, bunu yaparken anlatma gücünü yaşadığı söylenebilir.

1.2. Ele Aldığı Konular Açısından Bilge Karasu Denemeleri

Yazma, deneyim üzerine gerçekleşen bir eylemdir. Okuma eylemi yine bir deneyimi sağladığı gibi esasında keşfetme arzusunun yansımadır. Karasu’nun denemelerinde en çok üzerinde durduğu konu genelde yazın dünyası olurken özelde ise yazma eylemidir. Karasu, edebiyatın “her şeyden önce sözlerle, tümcelerle yapılan bir şey” olduğunu, ancak bunu yazarların da okurların da pek geç sezdiğini söyler (2009: 132). Söz ve tümce üzerinde çok durması, bir başka deyimle sözle oyalanması, yazarın yazma eylemini ve dolayısıyla edebiyatı, kendi yorumladığı biçimde ciddiye aldığını gösterir. Çünkü yaşamak zorunda olduğu yazmak, Karasu için oldukça özen gerektiren bir eylemdir:

Bense, yazılarımla uzun uzun yaşamak zorundayım sanki; o yazının çatısı, yaşayarak (yaşarken, yaşadıkça) çatılacak; yazı etlenip butlanacak, budanacak, değişik yerlerinden başlanarak, yazılıp bozulacak, değişik yollar denenip bırakılacak; sınıp “işlenmeğe değer” bulunmuş damarlar, yüreğe giden yolu oluştursun diye düzene konup birleştirilecek, ayrılacak; ortaya “bitmiş gibi” görünen bir yazı çıktığında da en acımasız makaslamalarla kurguya yeniden girişilecek, yazının yüzlerce yerine ufak-büyük birtakım ekleme, çıkarma, düzeltme işlemleri uygulanacak (Karasu, 2017: 73-74).

Ne Kitapsız Ne Kedisiz, bir yazarın kitap üzerine yazma arzusu, okuma arzusu, yazarla okur arasındaki imge iletişimi, insanlar arasındaki iletişim, dostluklar, yeniliği deneyimlemek, hayvanlarla yaşamak ve hayvan hassasiyetleri üzerine yazıların toplandığı bir deneme kitabıdır. Konularda tematik birlik olsa da eser, iki ayrı hassasiyet üzerine yoğunlaşır: okuryazarlık ve hayvanseverlik. Adından da anlaşılacağı üzere bu denemeler ne kitapsız ne kedisizdir. Hayvanlarla yaşamak, onları anlamak üzerinde duran Karasu, hayvanlarla insanların ortak bir dilinin olmayışına, insanla hayvanın başkalığına değinir. Yazara göre insanlarla hayvanlar arasında ortak bir dil olabilir, çok uzun bir süreye ihtiyaç duyulsa da insan bu dili kurabilir (Karasu, 2017: 72).

Kitapların güzelliği, Karasu'yu okurun da güzel olması ve nerde ne okuyacağını bilmesi gerektiği fikrine götürür. Ona göre yazar ve okur arasında imge algısı açısından bir farklılık vardır; okur kurmaca bir metin karşısında olduğunun farkındadır ve bununla birlikte her birimiz kendi imge dizgelerimizi oluşturarak metinlere öyle bakarız. Yine Karasu'ya göre gerçekliği “ancak birtakım yapıntılar yardımı, aracılığı, ‘varoluşturuluşu’ ile algılıyor, kavlıyor, anlamlandırıyor, düşünüyor, anlıyoruz[dur]”. Yazar bu yapıntılara imge adını verir ve bu imgelerin değişmesi ve zenginleştirilmesinde en önemli iki etmen olarak ilişkiler ve okumaları sayar (Karasu, 2017: 15-20). Okumayı anlaşılır kılabilecek olan okur imgesi yine okurun okumalarıyla gelişecektir. Yazı ancak okurla var olacağı için (Karasu, 2009: 157) okurun da yaratıcı olması gerekir. Haliyle Karasu okurunun oldukça yaratıcı olması gerekecektir.

Sanatı aşkın bir etkinlik olarak gören Karasu için sanatçı, “acun karşısındaki durumunu didikleyp duran, dört başı mamur bir durumda göz önüne sermek istediği halde bunu başaramayan, hep, aşabileceği birtakım kişisel değer yapılarının şekillenmesine varabilen insandır” (Karasu, 2009: 126-127). Yazar sanatın, değerini ancak kendisine yönelebilen insanlarla kazanacağını düşünür. Okur yazar ilişkisindeki düşüncesi gibi her sanat eserinin kendisini alımlayacak bir alıcıya ihtiyaç duyduğu görüşündedir. Dolayısıyla her metin kendi okurunu bulacaktır. Yazarın üslubunda özgün olması, bu düşüncesine bağlanabilir.

Dil meselesinde belirtildiği gibi çok sık ara söz ve ara not kullanan yazarın güncel olaylarla ilgili yazdığı yazılarının dilinin daha anlaşılır olması dikkat çekicidir. Yazdıklarının daha az ara nota ve açıklamaya ihtiyaç duyan bir üslupla biçimlendiği görülür. Örneğin güncel bir olay üzerine yazdığı “Cinayetın Azı Çoğu” adlı denemesinde diğer denemelerine göre daha rahat bir üslupla yazdığı, daha anlaşılır bir dil kullandığı görülür. Bu nedenle bilhassa edebiyat dışı konularda Karasu'nun üslubunun daha açık ve akıcı olduğu söylenebilir.

Bilge Karasu, edebiyat dünyası üzerine de denemeler kaleme alır. *Susanlar*'da, Cemal Süreya'nın -denemenin yazıldığı tarihe göre- güncel olan yazısı “Tehlikeli Alâkalar”¹ üzerine cevap mahiyetinde bir yazı yazar ve Süreya'nın görüşlerini eleştirir. Şiir ve hikâyenin birbirini kovalaması, iki türün birbiri içine geçmesi üzerine olan bu yazıyı, içine şiir giren hikâyenin, Süreya tarafından tehlikeli bir alaka içinde bulunmasını eleştirir. Süreya'nın yazısından yola çıkarak hikâyenin şiiri kovalamasının genel bir eğilim değil, ancak genç hikâyecilerin, hatta en genç bazı hikâyecilerin bir suçu olarak yorumlar. Karasu böylelikle Süreya'nın ilk cümlesindeki genellemenin sakatlandığını düşünür ve yazıyı cevaplar: “Bir sanat dalının ayırıcı niteliklerini ‘kaybeder gibi bir duruma girmesi özenilecek bir şey değil’. Ama hikâyenin ayırıcı niteliklerinin yalnızca ‘olayı birim diye almak’ olmadığını da düşünmemiz gerekir” (Karasu, 2009: 148-153).

Dil üzerine çok düşündüğü yazdıklarından da anlaşılın Karasu, birçok denemesinde dil ve dille okura ulaşma meseleleri üzerinde durur. *Öteki Metinler*'de yer alan “Türkçeleştirme” adlı yazısında zaman içinde değişen, dönüşen dilin, yeni okurla eski metinler arasında bir iletişimsizlik oluşturmasını irdeler. Karasu, Halit Ziya Uşaklıgil'in kendi döneminde yazdığı diliyle bir metnin günümüz okuru için anlaşılmasız olduğundan, metni anlayabilmek için canlı ya da cansız kaynaklara başvurulabileceğinden bahseder. Kelimelerin hepsi anlaşılma da o döneme ait bir aydın gözüyle metne yaklaşılması gerektiği düşüncesinde olan yazar, bu anlam sorunlarının

¹ Şiir ve hikâye üzerine olan “Tehlikeli Alâkalar”, Cemal Süreya'nın 4 Kasım 1957 tarihli *Vatan* gazetesinde yayımlanan yazısıdır. Karasu'nun “Bay Süreya'nın ‘Tehlikeli Alâkalar’ı” adlı yazısı ise *Pazar Postası*'nda 8 Aralık 1957'de yayımlanır.

çözülebilmesi için iki husus üzerinde durmak gerektiğini belirtir: “Eski dilin yerine yeni dili koyma işinin hangi düzeyde yürütüldüğü; buna bağlı olarak da, ‘yeni dil’, ya da ‘bugünün dili’ ile iletilen şeyin ne olduğu” (Karasu, 2016: 55-56). Karasuya göre “[b]ugünün dili, bugün Türkçe düşünüp yazarların kullandığı yazı dilidir” (2016: 57). Ona göre bir dönemin yazısını, başka bir yaşayış biçimiyle başka bir dilin geliştiği başka bir dönemin diline çevirmek, riskli bir çeviri eylemidir. Böylece yazarın edebiyat eserlerinin sadeleştirilmesi karşısındaki tutumu anlaşılabilir olur. Karasu, metinlerin dilini yaşadığı dönem açısından değerlendirmekten yanadır.

2. Mektuplar

Bilge Karasu’nun dostlarına yazdığı iki basılı mektup metni bulunur: *Halûk’a Mektuplar* ile *Jean ve Gino’ya Mektuplar*. Bunlardan ön plana çıkarılabilir doğrudan Türkçe yazılmalarının etkisiyle dostu Halûk Aker’e yazdığı *Halûk’a Mektuplar*’dır. Aker, 2002’de yayımladığı mektuplara sunuş mahiyetinde olan ve 2001 yılının Kasım ayında yazdığı gönderilmemiş mektubunda mektupların yayımlanması ile ilgili mahremiyet duygusuna değinir. Yazarın ölmeden önce elindekileri yok ettiği düşüncesindedir. Ancak yazarı, okurunun karşısına çıkarmaya niyetlidir:

Soru şu: Özel şeyler yayımlanmalı mı? Bu soruyu çok kurcaladığımı biliyorum.

Mektuplar, elbet bir yazı adamının yayımlansın diye yazdığı şeyler değil. Hele seninkiler, bana yazdıkların. Bunları okuyan senin özel okurların da hemen görecekler bunu. Soru şu: Özel şeyler yayımlanmalı mı? Bu soruyu çok kurcaladığımı biliyorum.

Bir yazarın okuru karşısına çıkarmaya karar verdiği metinlerin dışında kalanlar, o yazarın daha iyi anlaşılmasına, yazarlığı dışında “insan” olarak özelliklerinin bilinmesine yardımcı olabilir diye düşünüyorum. (...)

Keşke öteki mektupların da yayımlanabilse... (Karasu, 2013: 13).

Günlük olaylar, annesinin hastalığı, kendi sağlık durumu, çalışma hayatı, gezme ve dinlenme arzusu, edebiyatla ilgili güncel gelişmeler, yazdığı kurgusal metinler, zaman zaman kedisi (sırayla kedileri: Sekiz, Mırık, Bibik, Bıyık), sehayatleri, iç sıkıntıları, çeviri çalışmaları Karasu’nun mektuplarının konularıdır. Bu konularda birçok detay ve detayların imlâ ile vurgusu dikkat çeker. Aker’in belirttiği gibi Karasu’yu Karasu yapan ayrıntılardır (Karasu, 2013: 12). Bunlar sadece yazıda olan değil, yaşamın her alanında olan ayrıntılardır. Karasu’nun mektuplarına bakıldığında ayrıntıların önemi görülecektir. Bu ayrıntılar hem edebiyat, sanat alanlarında hem de gündelik hayatın detaylarıdır. Karasu’nun anılan mektupları, hem dil ve üslup açısından hem de ele aldığı konular açısından incelenebilir.

2.1. Dil ve Üslup Açısından Mektuplar

Bilge Karasu’nun mektuplarında bahsedilen detayları anlatma biçimi zaman zaman imlâ ile dikkat çeker. Yazarın kelime ve ifadeleri noktalama işaretleriyle, büyük harfle ve üslupta bazı kelime ve söyleyiş biçimlerini kullanarak vurguladığı görülür. Bu vurgu biçimi üç başlık altında incelenebilir.

2.1.1. Noktalama İşaretleri ve Büyük Harf ile Vurgu

Mektuplarında bir dostuna yazıyormuş gibi değil, bir dergiye yazıyormuş gibi akıcı bir üslup ve uygun bir imlâ kullanan Karasu, diğer metinlerinde olduğu gibi vurgulamada noktalama işaretleri ve imlâyı bir araç olarak kullanır. En çok kullandığı biçim çift tırnak kullanımıdır. Aşağıda verilen örnekler, kullanımların sadece birkaçıdır:

Geçmiş hayatını niçin “yaktın”? (Karasu, 2013: 32).

“Kavuşur” herhalde (Karasu, 2013: 33).

Sen “adam olmazsın” (Karasu, 2013: 49).

Ya bu gerileme dediğin, yeni bir yola girişin başlangıcıysa, “arınma şartıysa”?.. (Karasu, 2013: 70).

Yazarın cümleleri de doğrudan tırnak içinde vurguladığı görülür.

İki çizgi arası ara söz ve parantez içi açıklamalar da yazarın kullandığı vurgulama biçimleridir:

Yüzlerce insanın aynı sorulara aynı sözlerle -hemen hemen- karşılık vermesi bir şey de, bunları çevirmek daha başka bir şey (Karasu, 2013: 39).

Artık 15 km.'lik bir yoldan sonra -hem yürünmüş bir yol değil, arabayla gidilmiş bir yol-yorgunluktan dökülüyorum (Karasu, 2013: 36).

Niye bu mektup almalar arasında anahtar (musikideki anahtar karşılığı), senin mektupkarın oluyor? (Karasu, 2013: 36).

Ben de arada (bir) soracağım Pulat'a (Karasu, 2013: 128).

(...) belirsizlik içindeyi(m)(z) (Karasu, 2013: 166).

Normal parantezin yanısıra köşeli parantez de anlatmak istediği meseleyi açıklama ihtiyacıyla kullanılır: “[Eski yazı okuma işini epey ilerlettim. Ama okumak zorunda olduğum kitaplar (H. Rahmi de olsa) umut kırıklığı yaratıyor. Geriye doğru gidiyorum. İffet'i bitirince H. Ziya'ya geçeceğim. Bakalım. (Bu da haber faslındandı.)]” (Karasu, 2013: 85). Açıklamalarını daha da detaylandırma ve açıklama isteği, yazarı köşeli parantezin içinde normal parantezlerle ayrıntı vermeye götürür. Benzer şekilde parantez içi açıklamalarında çift tırnak işareti ile vurguya da başvurur: “Bu yazdıklarım aramızda kalsın Halûk. (Bilirsin, “aramızda kalsın” demek, kalmasına dikkat edilmesi demektir. Denmediği zaman “aramızda” kalmayacağı düşünüldüğünden değil!)” (Karasu, 2013: 140).

Büyük harf kullanımı, yazarın yine vurgu için başvurduğu bir yöntemdir. Bazen kısa ifadeleri bazen de cümleleri bu şekilde vurguladığı görülür:

Çünkü GELECEKSİN. (Karasu, 2013: 72).

Anam ÇOK yaşlandı (Karasu, 2013: 125).

Bari bunu unutmayayım:

YENİ YIL İÇİNDE MUTLU GÜNLERİN, MUTLUCA GÜNLERİN, ACI, ACILI, SIKINTILI GÜNLERİNDEN ÇOK AZ OLMASIN HİÇ DEĞİLSE. MUTLULUĞUN NE KADAR ÇOK OLSA O KADAR SEVİNECEĞİM YA! (Karasu, 2013: 248).

Yazarın yazma kolaylığı olması için ve yine ifadeleri vurgulamak için kullandığı diğer işaretler ise artı (+), eğik çizgi (/), ünlem (!) ve soru işaretidir (?) :

İkinizin + çocukların gözlerinden, yanaklarından öperim (Karasu, 2013: 86).

Dinle şimdi: !!! (Karasu, 2013: 88).

Ben eski yazıyı nasıl gürül gürül (! Sevsinler gürüllüğü!) okur oldum? (Karasu, 2013: 94).

Ama “Parslar” çıkınca (? ne zaman?) onu hemen yollarım (Karasu, 2013: 153).

Geçelim. / Sanki (Karasu, 2013: 156).

Yeniden “umut”! Bakalım. (Karasu, 2013: 128).

Ama “Parslar” çıkınca (? ne zaman??) onu hemen yollarım (Karasu, 2013: 153).

Ünlem ve soru işaretini parantez veya tırnakla, bazen çoklu olarak da kullandığı görülür. Dolayısıyla mektuplarına görsel bir vurgu eklemiş olur.

2.1.2. Argo, Mizah Unsurları, Günlük Konuşma Dilinden Kelimeler ve Alışılmadık Kelimelerin Kullanımı

Mektup türü, yazarının özgür olduğu alanlardan biri olduğundan, yazıldığı kişiyle olan ilişkiye uygun olmak kaydıyla, konuşma diline yaklaşma imkânı verir. Halûk Aker ile dostluğu ve samimiyeti yazarın kullandığı ifadelerle esneklik katar. Günlük hayattan, konuşma dilinden kelimeler kullanmakla birlikte argo ve mizah unsurlarını da kullandığı görülür. Konuşurken samimiyetle doğru orantılı olarak kelimelerin uzatılması, harflerinin değiştirilmesi gibi ifadeler yazarın mektuplarında da yer alır:

Ne büyük onur, deel mi? (Karasu, 2013: 60).

Birtakım notlar düşüyorum “tefterime”. Sen dönesiye, neler, neler, ne maydanozlu köfteler olacak. Bak gör... (Karasu, 2013: 60).

Möh möh möh... (Bir acayip ses çıkardım işte.) (Karasu, 2013: 85).

Hep böyle kültür’suz mu kalalım? (Karasu, 2013: 88).

Get be! Ne oluyoruz? (Karasu, 2013: 75).

(Böh!) (Karasu, 2013: 78). / benim de gencelmem gerektiği... (Karasu, 2013: 79). / tontonum (Karasu, 2013: 93). / N’idek? (Karasu, 2013: 96). / iyicene (Karasu, 2013: 60). / Anacığım (Karasu, 2013: 102) / Efem? (Karasu, 2013: 103). / gözünü seveyim (Karasu, 2013: 127).

Argo kullanımı, günlük konuşma dilinin bir parçası olarak görülebilir. Yazarın ifadelerinde zaman zaman argoya yer verdiği görülür. Karasu’nun argo diline yaklaştığı ifadelerle ilgili alıntılar şöyle sıralanabilir:

Öf be! Amma uzun lakırdı etmişim. Halûk, hemen at şu pis kâğıdı elinden, buruştur at! Ben buruşturup atmağa kalkmayacağım çünkü mektubun bu akşam yola çıkmasını istiyorum. Ama artık okuma, bombok oldu ortalık (Karasu, 2013: 65).

Gene de gündelik yaşayışın boktan pısrıklıkları, küçüklükleri içinde insan bu en büyük suçu işliyor (Karasu, 2013: 66).

(Şimdi içinden diyorsundur ki, bu lafı bir başkası söylese ağzına ederim, sanki biz burada gül devşiriyoruz) (Karasu, 2013: 73).

Gene olmadı. Tiret! (Karasu, 2013: 74).

Abinizi de “iyi moruktur” diye anarsanız arada bir, daha ne isterim? (Karasu, 2013: 109).

Şimdi bir de Opera’da çalışmağa başladım. Ne dersin? İnsan salaksa... (Karasu, 2013: 123).

Angaryalar, cabası! Yükleniyor millet. (Karasu, 2013: 138).

Sağlığım kötülüyor; bir hastalık küpü olmak yorucu. Gene de kuyruk dimdik (Karasu, 2013: 148).

Gerçekten de kış kaldırıp gidesim yok (Karasu, 2013: 153).

Bu durumda yeni kitap çıkarmam biraz “yaş!” (Karasu, 2013: 176).

Daha da başka antikalar okuyacağım, haberini alırsın (Karasu, 2013: 64).

Bu ifadeler mektuplara mizah yönü de katar. Yazarın kimi zaman ironiye başvurduğu da görülür: “Karşılıklı birbirinden güzel şeyler söyledik birbirimize müdür olacak sünepeyle. Düşün, ben bir adama sünepe dedikten sonra...” (Karasu, 2013: 59).

Alışılmadık kelimelerin kullanımı, Bilge Karasu’nun kurgusal metinlerinde karşılaşılan bir durumdur. Aynı şekilde bu kelimelerin kullanımı, yazarın denemelerinde dikkat çektiği gibi mektuplarında da dikkat çeker. Günlük hayatta pek karşılaşılmayan bu kelimeler şöyle sıralanabilir: “yarımca”, “bunluk”, “takınak”, “ezginlik”, “alışkı”, “ilenmek”, “yeyici”,

“kardeşkovan”, “oğultutmaz”, “eşbulmaz”, “çaparız”, “günlemek”. Bunlarla birlikte Karasu'nun mektuplarında yer yer devrik cümle kullanımı da dikkat çeker.

2.2. Ele Aldığı Konular Açısından Mektuplar

Cem İleri, Karasu'nun her sözcüğünü okunması için yazdığını, “[k]urulan bir şeyin işlemeye başlaması gerektiğinin bilinciyle” kurduğunu belirtir. Bunun nedenini de “[y]orumun, yanlış okumaların, bildiğini okumaların da metne eklendiğini, yapıtın ancak bu deneyimin bir sonucu olduğunu bil[mesi]” olarak açıklar (İleri, 2007: 42). Yazarın mektupları da deneyimlerinin bir çıkarımı olduğu açıktır. Bu deneyimleri mektuplarında yazarken edebî bir metin yazıyormuşçasına üslubu ve seçtiği kelimeleri özenlidir. Her ne kadar yaşadığı olayların etkisiyle yazmış olsa da mektuplarında anlattığı konularda da bir özen dikkat çeker. Bununla birlikte Karasu, kendi yazdıklarının zor olarak algılandığının bilincinde olduğundan da söz eder: “Hem bilirsin, önceleri ‘güç!’ denir yazdıklarım, sonra alışılır” (Karasu, 2013: 185).

Karasu'nun mektuplarında ele aldığı konular günlük hayattan edebî hayata uzanan bir yelpazededir. Mektuplar, bir dostu yazıldığından konularının yoğunluğu günlük hayat ve bireysel sıkıntılarla ilgilidir. Bununla birlikte edebiyatla ilgili gelişme ve yorumlar da vardır. Mektuplarda yazarın kendi yazdıkları, aldığı ödüller, yaptığı edebî ve kültürel geziler, eserlerinin yayımlanma ve çeviri süreçleri ile ilgili ayrıntılı bilgilere rastlanır. Ancak bunlardan ziyade mektuplarda değinilmesi gereken, yazarın edebiyat üzerine düşünceleri ve yorumlarıdır. “Edebiyat, yazı, bizim her şeyimiz, en önemli derdimiz” (Karasu, 2013: 68) diyen yazarın bu derdiyle ilgili aşağıdaki alıntılar dikkat çekicidir:

Bir Lévi-Strauss okuyorum. Aragon'un son romanı ile Malraux'nun fırtınalı *Karşı-Anılar*'ı sırada. Sabahattin Ali'nin bir tek cildi kaldı, onu da hemen bitirmek istiyorum. Buyrukçu son kitabını yolladı. Onu da okumalı. Akbal'ın *Yalnızlık Bana Yasak*'ı ile Edgü'nün *Av*'ı, son ay içerisinde okuduğum, öykü alanında önemli olan iki kitap (Karasu, 2013: 71).

Alıntıda yazarın okumaları ve okuma planları dikkat çeker. Aker ile birbirlerine okuma önerilerinde bulunurlar. Karasu, okudukları ile ilgili düşüncelerini olduğu gibi aktarır:

Adamlar edebiyat dışı kalmak için uğraşmışlar sanırsın. Yeni biçimler denedikleri, yazdıkları biçimleri daha iyi tanımadıkları için mi? Değil sanıyorum. O kalıpları anlamağa, o kalıpların ardındaki dünyayı kavramağa kalkmamışlar da, kavramak diye bir şeyler olabileceğini akıllarından geçirmemişler de ondan galiba. Nâbizade, okumuş adam, “tabiiyyun”u tanımağa, onu Türkiye'ye getirmeğe kalkmış. Uğraşmış. Ama asıl Nâbizade, Yadigarlarım diye, bizim edebiyatta o zamanlar olsun, şimdi olsun garip bir açık sözlülük ile garip bir utangaçlık arasında anlatılmağa çalışılan eşcinsel duyguların (belki de ilk ‘tabiiyyun’ üsluplu) anlatılışında ortaya biraz çıkıyor (Karasu, 2013: 64).

Osmanlı Türkçesi çalışmaları yaptığı dönemde bu çalışmalar ve eserlerle ilgili düşüncelerini de yazan Karasu, bu isimlerin yazdıklarının yeni harflere aktarılmasını, değerlerinin anlaşılması için arzular: “Ya Rab! Tek şey dilerim: Yeni harflerle basılsın da herkes görsün ne olduğunu o ‘birtakım şişirilmiş adların!’ ” (Karasu, 2013: 99). Karasu'nun burada andığı yazarlar için kastettiği değer anlaşılması, zannedildikleri kadar değerli olmadıklarının anlaşılması yönündedir. Anılan isimlerin abartılmış olduğu kanaatinde.

Yazılarında yayınevleri ve kurumlarla ilgili yorum ve düşünceleri de yer alır. Telif ödemesi ve basım konusunda yayınevleri ile sıkıntılar yaşar. Türk Dil Kurumu ile ilgili düşünceleri de yer yer dikkat çeker. *Türk Dili* dergisinde yayımlanacak olan masalındaki -Halûk Aker'e yapılmış- ithafın

kaldırılmasına içerlediğinde kuruma sitem eder: “Artık kitapta çıkar adın. N’eyleyelim? TDK bu! Cart!” (Karasu, 2013: 105).

Edebiyatla ilgili görüşleriyle birlikte metinlerinde dikkat çeken bir diğer konu bireysel sıkıntılarıdır. Bu sıkıntıların maddi (geçim sıkıntısı, fiziksel rahatsızlıklar) ve manevi (yalnızlık, düşün dünyası) iki temeli vardır. Bilhassa yaşadığı sağlık sorunları -bunlara annesinin hayattayken yaşadığı sağlık sorunları ile kedilerinin bakımı da eklenebilir- kaygıya dönüşür: “Oysa hastalıklar, kaygılar, alabildiğine dönüyor çevremde. Kendi yalnızlığım, bir yeni hastalık olarak yerleşiyor” (Karasu, 2013: 209). Yaşadığı sömürü hissi de bireysel sıkıntıya dönüşür:

Oysa bu işte ne kadar sömürülmekte olduğum, bugüne dek “batmamıştı” bana. Anlaşılan aklım başka yerlerdeydi. Ama sömürülmem kafama dank edince buralarda duramaz oldum. Ne var ki sömürülmeye karşı benim de “icat ettiklerim” var. Örneğin, Tatvan’a, Bitlis’e gitmek, mektup yazmak, “Tepe” yazmak gibi (Karasu, 2013: 36).

Maddi temelli sıkıntılarının yanında kendi yalnızlığı, bir hayat arkadaşının olmayışı da eklenir. Acıyı duyumsamak varoluşçu sancıya dönük bir izlenim uyandırır: “Acıyı düşünmek yetmez. Acıyı duymanın yetmediği gibi. Hem düşünmek, hem duymak gerekir. Her şey gibi, bir bakıma. Mutluluğun olanaksızlığı biraz da bundan. Yalnız duyulsa, ya da, yalnız düşünülse, mutluluğa erişmek o kadar daha kolay oluyor ki” (Karasu, 2013: 43).

Yazar düşüncelerini aktarırken bir felsefeci ve bir yazar olmanın getirdiği akıcı üslupla duygularının yoğunluğunu hissettirir.

Ama geçen yıldan beri bu boşluğun kendi beni çekmiyor desem yalan olur. Her kezinde yaşamak daha ilginç, daha önemli diyerek kendimi biraz daha dayanmağa kandırıyorum. O kadar. Gece dolaşmaları ölümün de, dirimin de dışında sanki. Zaman bir aralık duruyor, ben o yüz gecede doksanbeş gecesi çıkmaz olan sokağa dalıyorum. Sonra sokağın başına dönüyorum, saatler işlemeğe başlıyor. Ama arasa geçen vakti kimseciler insana bağışlamaz (Karasu, 2013: 49).

Yaşadığı sıkıntıların zaman zaman yoğunlaştığı dönemler olur. Ancak yine de Aker’in intiharı düşünme imasına karşılık kendini öldürmeyi düşünme arzusundan söz ettiğinde, bu arzunun geçmişte kaldığı anlaşılır:

Yirmi yaşındayken aklıma koymuştum. Sonra birkaç kez zehirlendim, bildiğin gibi, felsefe yönünden boşluğunu gördüm gördüm, vazgeçtim. Ama geçen yıldan beri bu boşluğun kendi beni çekmiyor desem yalan olur. Her kezinde yaşamak daha ilginç, daha önemli diyerek kendimi biraz daha dayanmağa kandırıyorum. O kadar. Gece dolaşmaları ölümün de, dirimin de dışında sanki. Zaman bir aralık duruyor, ben o yüz gecede doksanbeş gecesi çıkmaz olan sokağa dalıyorum. Sonra sokağın başına dönüyorum, saatler işlemeğe başlıyor. Ama arada geçen vakti kimsecikler insana bağışlamaz (Karasu, 2013: 48-49).

Görüldüğü gibi yazarın mektuplarında dikkat çeken iki mesele, edebiyat ve iç sıkıntısı olarak toparlanabilir.

Bununla birlikte bu çalışmanın sınırları dışında olan *Jean ve Gino’ya Mektuplar* ile ilgili değinilmesi gereken bazı hususlar var. Bilge Karasu’nun Fransızca yazdığı *Jean ve Gino’ya Mektuplar*, 1963 yılının Temmuz ayında Paris’te tanıştığı Amerikan müzisyen Gino Harsh ve eşi Fransız Jean Nicolas’yla yazışmalarıdır. Jean, Karasu’nun mektuplarını sakladığı için yazılanlar basılma imkânı bulur. Otuz yıllık dostlukları boyunca Türkiye’de görüşmelerinin yanısıra yazdıkları mektuplardan Jean’ın yazdıkları bulunamasa da Karasu’nun yazdıkları Türkçeye aktarılır. Ele aldıkları konular ise çeşitlidir: “maddi, duygusal, mesleki hayat, sağlık raporları,

küçük ya da büyük olaylar, siyaset, seyahatler, okumalar, Fransa ve Türkiye'deki zihniyetin kıyaslanmasına dayanan düşünceler, otoportre, yazar günlüğü" (Mascarou, 2017: 225-231). Alain Mascarou, mektupları okuduğunda bunların "yazarın yapıtından çıkarılmış olduğu izlenimine" kapılır: "Mektubu yazan 'ben', dilsel alan da dahil olmak üzere kendi alanını, en çok tehdit edildiği hudutlar üzerinden fethediyor[dur]" (Mascarou, 2017: 225).

Mektupların hem Fransızca asıllarının hem de Türkçe çevirilerinin yer aldığı *Jean ve Gino'ya Mektuplar*'a bakıldığında Karasu'nun vurgu biçimi olarak tırnak işareti, kısa çizgi, altı çizili metin, büyük harf kullanımı ve italik yazı biçimlerini kullandığı görülür. Mektupların günlük hayattan ve edebî, sosyal, güncel olaylardan aldığı konuları bir kenara bırakıldığında ise dikkat çeken mesele, Türkçe ve Fransızca arasında yapılan kıyasa benzer bir biçimde, farklılıkların ortaya konmasıdır. İki kültürün farkı hem dille hem de olaylara bakış ile aksettirilir. Bilhassa Türkçe ifade ve deyimleri yazarın çeviri güçlüğü ile anlatmak istediği bölümler dikkat çeker:

"Sekiz ne reviendra jamais. Nous avons presse un gros caillou contre notre coeur. Arriveras-tu a déchiffrer cette expression?"

"Sekiz asla geri dönmeyecek. Bağrımıza koca bir taş bastık. Bu deyimini çözmeyi başarabilecek misin?" (Karasu, 2013b: 48-49).

3. Ders Notları

İmbilim Ders Notları, Bilge Karasu'nun Cemal Güzel tarafından hazırlanan ders notlarını içerir. Kitap, Karasu'nun Hacettepe Üniversitesi Felsefe Bölümü'nde verdiği Mantık II dersini temel alır. Bilge Karasu, kendi yazdığı ders notlarını daktilo edip yer yer eklemeler yapar. Cemal Güzel, bölüme asistan olarak alındıktan sonra derslere tekrar katılır ve kendisi de notlar alır. Ölümcül hastalığına yakalanan Karasu, kendi notlarını dersi yürütecek olan Güzel'e verir. Güzel, çok sonra, notlar arasına kendi tuttuğu notları da ekleyerek onları yayımlamaya karar verir.

Güzel, Karasu'nun "bu yıl oldukça farklı işleyeceğini" söylediği dersinin -1984 yılı kastedilmektedir- henüz en başından farklı olacağını hisseder. Başka bölümlerin hocalarından derse katılanların olması dersin özel olacağını ilk işaretidir. Fark ise, derste "imbilim" yapılacağıdır. *İmbilim Ders Notları*, "Dersler" ve "Üst Mantık" bölümlerinden oluşur. Bu derslerin içeriği elbette Felsefe sahasının konusunu teşkil eder. Yine de dil üzerine dikkat çeken ifadelerine yer vermek gerekir: "**Sözdizimi olmadan hiçbir ileti anlam taşıyamaz. Belli bir anlamlı birimi oluşturmak için sesler yan yana gelir. Sesler en küçük birimlerdir**" (Karasu, 2011: 27). Görüldüğü gibi ifade, vurgulanan bölümlerden olduğu için koyu yazılmıştır. Umberto Eco'nun okur ve okuma ile ilgili belirlediği kavramlarından söz ederken metin üzerinde durur:

Ama metni, öbür bildirimlerden ayıran özellik, daha karmaşık oluşu, *söylenmemişlerle* dokunmuş oluşudur. Okurun gerçekleştireceği metin, bu söylenmemişlerin "kurulacağı" metindir. Örnek Okurla Örnek Yazardan söz etmiş, bunların birer metin güdümü olduklarını söylemiştik. Yazar için Örnek Okur, varolduğu "umulan", umulmakla kalan bir okur değildir; bu okuru "kuracak" biçimde metni yürütmektir (Karasu, 2011: 49-50).

Karasu'nun yazarken kullandığı vurgu biçimleri bu notlarda da dikkat çeker. Metnin ders notlarından oluşmasının etkisiyle Karasu'nun vurguyu artırmak ve dikkati anlattığı yöne ayrıca çekmek için koyu yazı tipine başvurduğu görülür. Yine yazar, italik vurguyu da kullanmaya devam eder. Karasu, daha önceki metinlerinde olduğu gibi ders notlarında da noktalama işaretlerinin imkânlarından faydalanır. Bu notlarda kullandığı noktalama işaretleri ile vurgu ise

şöyle sıralanabilir: parantez türleri, tırnak işareti, eğik çizgi, dik çizgi, artı işareti, denk işareti, eşit değildir işareti, ok işareti:

Önce “Mod. Man.” Bölümü// sonra, geçmişten bu yana yürütülmüş çalışmalar// sonra da, özellikle “Paris okulu” adı verilen bir araştırmacılar öbeğinin çalışmaları üzerinde durmak (Karasu, 2011: 17).

Anlam... (“Anlam”, (imleme ≡ “anamlama”))

[Anlam kuramları, anlamın anlamı// Herhangi bir söylemin yarattığı “anlam”]

{Herkes hep aynı şeyleri okursa durumumuz bir yoksulluğa varır. Okumada çeşitlilik gerekir. Bu ilgilerde de çeşitlik demektir.} (Karasu, 2011: 18).

(M. -M. + Sözlük) (Karasu, 2011: 21).

[(Açıklama): | açmak | ; | ben fasulyeyi çok severim | ...] (Karasu, 2011: 25).

Anlatının başı →sonu / Resmin başı sonu?? (Karasu, 2011: 63).

Ayrıca yazar, Paris okulu imbilimcilerinin görüşlerinden söz ederken şekillerden de yararlanır. Yazılanların çoğunun işaretlerle desteklendiği ve vurgulandığı bu ders notlarında anlamı netleştirmek için yapılan -öncekilerden bağımsız- üç yönteme daha değinilebilir: 1. kavramlaştırma, 2. tasnif biçimi olarak yapılan sıralama, 3. somutlaştırma.

Karasu, anlaşılır olmayı, anlamı önemseydiği için açıklamalarıyla vurgularını artırır. Anlamı netleştirme yöntemlerinden biri de kavramlaştırmadır. Ders notlarında “toparlayıcılık”, “konservecilik” gibi kavramlaştırmalara başvurur. Yazar, bilmediğimiz bir meselenin bize anlatılmasını arzuladığımızda istediğimizin aslında toparlayıcılık ve konservecilik olduğunu ifade eder. Toparlayıcılık derken “özetleme göreceliği” kavramını, konservecilik derken ise bir tür toparlayıcılığı, yani derli toplu anlatma işini kast eder (Karasu, 2011: 13-14). Konserveciliğin detaylı tanımını ise şöyle yapar:

Öğrendiklerimizin birbirine basamak oluşu. (Bir bakıma, bildiklerimizin sözünü etmek için, bildiklerimizi “toparlamak” için çizdiğimiz yeni bir çerçeve; bildiklerimizi sığdıracak, temel düzeneği öne alacak, buna karşılık gitgide soyutlaşacak, bir alan. “Konservecilik” dediğim, bu süre. Bunu kendi için kullanan adama yararlıdır bu. Ama başkasına aktarılacak şey bu olunca, doğrusu çok “az” şey aktarılmış oluyor (Karasu, 2011: 14-15).

Metinlerin ders notu olması ve daha anlaşılır biçimde sunulması için yapmış olduğu diğer yöntem, tasnif biçimi olarak yapılan sıralamaydı. Bu sıralamada daha çok rakamları kullansa da alt başlıklarda harflere, hatta çift harflere yer verir: 1, 2. a, b, aa, ab, gibi. Somutlaştırma, bir diğer belirginleştirme ve anlatma biçimi olarak görülebilir. Anlatımında netlik için görselliği (şekiller, noktalama işaretleri vs.) kullanması gibi “x”, “y” gibi kimi harfleri nesne ve kavramlar yerine koyması, bir somutlaştırma örneğidir: “Karar kılamaz kimi terimde, bir daha tanımlar, bir ara ‘x’ dediğine sonra ‘y’ der, çok sonra gene ‘x’e döner” (Karasu, 2011: 22). Örneklerden de anlaşılacağı gibi Karasu’nun felsefe alanından bir dersi, matematiği anımsatan bir biçimde somutlaştırdığı söylenebilir. Bu yöntemlerin ana nedeni kuşkusuz, yazarın anlattıklarının okuruna anlatmak istediği anlam içerisinde sunulabilme arzusudur.

Yazarın ders notlarına bakıldığında yazdıklarını daha resmi ve eğitici bir üslupla aktardığı görülür. Muhatabı okur ya da arkadaşları değil, Felsefe bölümündeki üniversite öğrencileridir. Kullandığı kelimeler de böylelikle daha resmidir. Metin, ders notlarından oluştuğu için anlamı netleştirmek için Karasu’nun kullandığı yöntemler değişime uğrar. Vurgu için daha çok noktalama işaretine başvurur, bahsedilen işaretlere yenileri eklenir. Koyu yazı tipine başvuran

yazar, neredeyse anlattıklarını formülize ederek aktarır. Yazarın yazdıklarını netleştirmek için kavramsallaştırmaya, sıralamaya ve somutlaştırmaya başvurduğu da görülür.

Sonuç

Bilge Karasu'nun kurgu dışı eserlerini dil, üslup, anlam ve ele aldığı konular açısından değerlendirme amacını taşıyan bu çalışma, yazarın deneme, mektup ve ders notları türlerindeki çalışmalarını odağa aldı. Bu çalışmalardan en çok hacme sahip olan denemelerinde daha çok edebiyat, yazar-okur ilişkisi, yazma ritüeli, sanat, okuma ve dil gibi edebiyata dair konuları işlediği görülür. Bu konular yazarın yazarlık ve okurluk deneyimlerinin yansımalarıdır. Yazma üzerine olan fikirlerini, kendi yazma biçimini ve bu konuda nasıl zorlandığını aktaran yazar, bir metin karşısında okurun da en az yazar kadar sorumlu olduğunu, metne ortak olduğunu düşünür. Denemelerinde güncel edebî ve sosyolojik olaylar üzerinde de durduğu görülen Karasu, hayvan ve insan ilişkilerini önemser ve denemelerinde bu konuyu hassasiyetle işler. Hayvan haklarını savunur, hayvanlarla yaşamayı bir deneyim alanı olarak görür ve yazı ile kediler arasında bir bağ kurar. Hatta hayvanlarla insanlar arasında ortak bir dil kurulabileceğine inanır. Bununla birlikte Bilge Karasu'nun bir konu ile ilgili düşüncelerini ifade etmek için yazdığı denemeleri de vardır. Benzer konular yazarın mektuplarında da görülür. Edebiyat, edebî gelişmeler, iç dünyası dolayısıyla yaşadığı bireysel sıkıntıları, hastalıklar, seyahatler mektupların ana konularını oluşturur. Denemelerin yayımlanıyor olmasına karşın mektupların özel metinler olmaları, bu türü daha dikkate değer kılar. Samimi Bilge Karasu'nun bizzat görüldüğü mektuplar, bu nedenle önem arz eder. Yazdığı tür deneme de olsa mektup da olsa yazarın kendisini ifade etmekte yeterince rahat olmadığı görülür. İfadelerini daha anlaşılır kılmak ve anlamı netleştirmek adına birçok yönteme başvurur. Açıklayıcı olmak için ara notlar, dipnotlar, ara sözler, parantez içi açıklamalar kullanır. Tırnak işareti, parantez, eğik çizgi, kısa çizgi gibi noktalama işaretlerinden faydalanır. Kavramları zenginleştirmek adına kelimeleri bölerek çoğaltır, sorular sorar, hatta zıt kavramları birlikte kullanır.

Bir okurla doğrudan muhatap olan denemelerinde yazarın anlatmak istediklerini daha anlaşılır kılmak için başvurduğu bu yöntemler, okura hem görsel açıdan zorluk çıkartır hem de okuduklarının bütünü kavrayabilmek için ara ifadelerin öncesine dönme ihtiyacı duyurur. Dolayısıyla okur ara ifadeler olmadan daha rahat anlayabileceği denemeleri okurken dikkatini kaybedebilir. Karasu'nun anlaşılır olmak için başvurduğu yöntemi okuru yoran ve bu nedenle anlaşılabilirliğin yitirilmesine neden olan bir üsluba dönüşür. Bununla birlikte yazarın dilinin sohbet havasında olması okuru denemelerini anlamaya daha çok davet eder. Yazarın denemeleri üzerinde ince bir işçilikle çalıştığı ve özenli olduğu söylenebilir. Bilhassa *Ne Kitapsız Ne Kedisiz*, yazma ve okuma eylemi açısından dikkate değer bir denemeler toplamıdır. Denemelerine bakıldığında Karasu'nun yazma edimi daha iyi anlaşılacaktır.

Yazarın mektuplarında da sohbet tarzında yazdığı, anlaşılır olmak için ara söz ve açıklamalara başvurduğu görülür. Netlik için alışılmadık kelimeleri de kullanan yazar, denemelerine nazaran daha anlaşılır ve daha az açıklayıcı bir üslup kullanır. Mektuplarında kullandığı vurgulama biçimlerinde birçok noktalama işaretini kullanır. Büyük harf ve italik yazı, yazma biçimi olarak dikkat çeken vurgulamalardır. Yazarın mektuplarında günlük konuşma diline yaklaştığı, zaman zaman argoya başvurduğu görülse de üslubunun edebî olduğu söylenebilir. Ele aldığı konulara bakıldığında ise dikkat çeken iki temin edebiyat ve bireysel kaygılar olduğu görülecektir.

Yazarın bir diğer kurgu dışı metni olan ders notlarında ise üslubun değiştiği görülür. Yazarın daha resmi ve eğitici bir üsluba geçişinin nedeni, yazdıklarının muhatabının Felsefe bölümündeki üniversite öğrencileri olması olarak yorumlanabilir. Kelimelerin resmileşirken vurgu biçiminde ise daha çok noktalama işaretlerine ve koyu yazı tipine rastlanır. Yazarın bazı ifadelerini formüle ederek aktardığı ve anlamı netleştirmek için kavramsallaştırmaya, sıralamaya ve somutlaştırmaya başvurduğu dikkat çeker.

Sonuç olarak Bilge Karasu'nun kurgu dışı eserlerinde dikkat çeken ortak noktanın üslup ve edebiyat temi olduğu söylenebilir. Bilhassa deneme ve mektuplarında yazarın düşünce ve duygu dünyasının açığa çıkması okuru aydınlatıcıdır. Yazarın anlamı belirginleştirme yöntemi olarak kullandığı biçim ve vurgu çeşitleri oldukça detaylıdır ve bu detaylar karşısındakinin yakınlık derecesine, daha doğrusu muhatabının entelektüellik düzeyine göre azalır. Karasu'nun kurgusal metinlerinde başvurduğu anlamlandırma yöntemlerini daha iyi görebilmek için kurgu dışı eserlerinde kullandığı yöntemlerin irdelenmesi araştırmacıları açısından faydalı olacaktır.

Kaynakça

- (2010). "Bilge Karasu", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, C. 4, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. s. 596-599.
- Adorno, T. W. (2004). *Edebiyat Yazıları*, çev. Yücesoy, S., Koçak, O., İstanbul: Metis Yayınları.
- Aji, A. (2017). "Dilde Özgürlük: Bilge Karasu'nun Eserlerinde Yenilikçi Atılımlar", *Bilge Karasu'yu Okumak*, haz. Yaşat, D., İstanbul: Metis Yayınları. s. 15-25.
- Akatlı, F. (2017). "Gün Battı, Yazık, Arkalarında", Karasu, B., *Lağım Aranası ya da Beyoğlu*, İstanbul: Metis Yayınları. s. 7-11.
- Akatlı, F. (2019). "Çağdaş Bir Penelope", *Bilge Karasu Aramızda*, haz. Akatlı, F. – Sökmen, M. G., İstanbul: Metis Yayınları.
- Aytaç, G. (2007). *Deneme Üzerine Bir Karşılaştırmalı Edebiyat Çalışması*, Ankara: Hece Yayınları.
- Balcı, Y. (2006). "Türk Edebiyatında Deneme Literatürü", *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, (8), s. 311-330.
- Baş, S. (2012). *Türk Edebiyatında Deneme*, Ankara: Grafiker Yayınları.
- Dağıstan Çetintaş, T. (2018). *Bilge Karasu Hayatı ve Eserleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Manisa.
- Gürbilek, N. (2014). *Yer Değiştiren Gölge*, İstanbul: Metis Yayınları.
- İleri, C. (2007). *Yazının da Yırtılıverdiği Yer Bir Bilge Karasu Okuması*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Kanter, M. F. (2019). "Karasu, Bilge", *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/karasu-bilge> Erişim tarihi: 27.06.2022.
- Karasu, B. (2013). *Halûk'a Mektuplar*, haz. Aker, H., İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, B. (2011). *İmbilim Ders Notları*, haz. Güzel, C., Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Karasu, B. (2013b). *Jean ve Gino'ya Mektuplar*, çev. Ongan, S., haz. Mascarou, A., İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Karasu, B. (2018). *Nasıl Yazıyorsam Öyleyimdir*, İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Karasu, B. (2017). *Ne Kitapsız Ne Kedisiz*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, B. (2016). *Öteki Metinler*, İstanbul: Metis Yayınları.
- Karasu, B. (2009). *Susanlar*, İstanbul: Metis Yayınları.

- Keskin, E. (2017). "Hayvan ve İnsan, Ses ve Söz Arasında", *Bilge Karasu'yu Okumak*, haz. Yaşat, D., İstanbul: Metis Yayınları. s. 72-77.
- Lukacs, G. (1987). "Denemenin Doğası ve Biçimi Üzerine", çev. Gürbilek, N., *Defter*, (1), s.105-123.
- Mascarou, A. (2017). " 'Mektubu gece olmadan bitirmek': Jean ve Gino'ya Mektuplar", *Bilge Karasu'yu Okumak*, haz. Yaşat, D., İstanbul: Metis Yayınları. s. 225-231.
- Montaigne (2011). *Denemeler*, çev. Eyüboğlu, S., İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Moran, B. (2007). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- TDK. (2005). *Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.